

En mor for livet

Bag sætstykkerne hos Sveriges største lyriker i det 20. århundrede, Gunnar Ekelöf

Carl Olav Sommar: 'Gunnar Ekelöf'. En biografi. — Gunnar Ekelöf: 'Brev 1916-68', udg. af C. O. Sommar. (Bonniers 632 s. og 224 s.)

Han er otte år gammel. Månen efter at faderen er død, har hans mor anbragt ham på børnepension, så hun kan rejse bort med sin 12 år yngre elsker. Så skriver han et postkort:

— Kære mor. Jeg er så glad for at jeg snart får lov at se mor igen i byen. Jeg har hørt at mor ikke bliver i Norge mere end en uge til. Vil mor godt skrive hvor mange dage der er til jeg skal rejse hjem, så jeg kan tage fint tøj på den dag.

Den lille forladte dreng hed Gunnar Ekelöf og skulle blive sin generations største digter. Selv om han blev 54, før moderen døde, nåede han aldrig at få talt ud med hende. Da han døde som 60-årig i 1968, havde han stadig planer om at åbne kasserne med papirer fra forældrenes skilsmisssag og se at få skrevet den selvbiografi.

EKELÖFS FAR var en bibellæsende vekselærer, der begyndte med ingenting og efterlod sig en formue. Da drengen var tre, opsøgte den fromme mand sin svigerinde for at betro hende noget han ikke kunne nævne for sin hustru: han havde en syfilis i sig, fra et enkelt sidegade-

besøg mange år før han blev gift.

Moderen indledte så småt skilsmisse, men stillede den i bero, da syfilisens sidste stadier nærmede sig og enden var til at se. Allerede mens begge forældre levede, havde de fået den vane at udstationere deres enebarn om sommeren, som man sætter en mis i kattepension. Da det gik op for faderen at drengen vantrivedes, forlangte han ham udfriet på stedet. Moderen brugte det i retssagen som argument for at faderen forkælede drengen og hidsede ham op til ulydighed mod sin mor. Så forsvandt faderen ind i sindssygen.

De næste 45 år havde Ekelöf så sin mor (og hendes ny mand) at kredse om som katten om den varme grød. I udvalget af breve fra 52 år ser man ham en enkelt gang gøre tilløb til en konfrontation.

'Mor lyder mismodig,' skriver han til hende. 'Men mor har jo også bundet sig til så meget som hun måske ikke trives med. Min hele digtning og bestræbelse har været at gøre mig fri. Gunnar (stefaderen, red og hans slægt er for mig som fremmede væsner og har altid været det. I den familie har jeg altid oplevet mig som en udstødt, og det føler jeg mig for god til.'

Straks efter bøjer han af og filosoferer om verdenssituationen og krigens gang. Det var det nærmeste det ifølge de udgivne breve og den 632 sideres ledsagende biografi kom til et opgør mellem de to.

NÅR ALT KOMMER til alt, forklarer biografiske omstændigheder vel ingenting om hvorfor en digtning bliver betydningsfuld. De kan højst sige noget om hvor en digters yndlingstemaer kan have rod. Når Ekelöf kredsede om outsiderens rolle og universets kvindelige princip, er det svært at se bort fra disse tidlige og varige oplevelser af moderkulde.

Carl Olov Sommar, tidligere direktør på Dagens Nyheter, er af den slags levnedsskildrere der holder sig på prisværdig afstand af biografiske forklaringer, så prisværdig en afstand at man er lige ved at tabe Ekelöf af syne for endeløse registreringer af rejser, venne-navne, middagsselskaber, bogudgivelser, priser.

Tæt på Ekelöf — ikke digteren, men personen — kommer man to steder: i det ledsagende brevbind og de indlagte citater. Her ser man at denne aristokratiske mo-

Ekelöf fra 1956.

dernist havde et enestående blik for samtidens begivenheder. I 33 rejser han gennem Tyskland. Han er helt på det rene med hvad der foregår og 'imødeser eftervirkningerne i Sverige med en vis uro.' Allerede i 1941 kan han forudse enden: 'Krigen er praktisk talt afgjort. Det er kun den teutonske stivnakkethed og grådighed der holder den ved live. Må teutonerne begrave deres teutoner.' Sommar noterer med beundring at Ekelöf har skrevet 'og i morgen skal atomerne sprænges' — dette vel at mærke allerede i 1932.

FADERENS BÅNDLAGTE formue gjorde den unge arving til en holden mand, der uden finansielle problemer kunne tage på studieophold i modernismens højborg, London og Paris (hvorfra han forsikrer moderen om at hun ikke skal være bange for at han skejer ud).

Ved tændstikkongen Kreugers krak i 32 tabte han hver en krone, men ses ikke at have knyet. Ægteskabelige problemer volder ham betydeligt større kvaler og bidrager på deres egen måde til svensk litteraturhistorie. Hans første kone stikker Karin Boye af med, efter få måneders ægteskab. Den næste må han afstå til Eyvind Johnson. En halv snes rimelige år synes han at have haft i 1940'erne med en meget selvstændig kvinde. Da det ægteskab var ved at være slut, rejste han op til sin yngre svigerinde, Ingrid, og bad hende gifte sig med ham. Hun blev forståeligt nok lidt paf og bad om betænkningstid. To måneder senere sendte hun sin søster og svoger et brev med et eneste ord:

— Parat.

Ingrid Ekelöf holdt sammen med sin tidligere svoger og nu mand i de sytten år han havde tilbage, fødte ham hans eneste datter og har vogtet hans minde siden. I 1971 udgav hun et udvalg

af breve og notater, som Sommars mastodont langtfra har overflødiggjort.

Op så overtog Ingrid tilsyneladende pasningen af det vanskelige forhold til Gunnars mor. Endnu i 1952 kan man finde ham skrivende 'Hvad der står om mig i Dagens Nyheter og andre aviser skal mor ikke bekymre sig om'. Herefter er det mest Ingrid, der siger tak for julegaver etc. på sin mands vegne Da moderen omsider døde, skrev Ekelöf i sin dagbog:

'Mon ikke jeg var bange for mor, hendes 'pletøjne', den døves mistænksomme og forskende blik? Den mulighed slår mig pludselig nu... Barnets gennemskuen er en sparekassebog af erfaringer, af foretællelser. De kommer tilbage med renters rente i en vis alder, når den erfaringsbygning man har opført af helt andre indtryk, vælter omkuld, så jorden ligger nøgen med sine fangehuller. Jeg måtte bygge på løst sand. Men løst sand er noget meget bestandigt, som vand er det bestandigste af elementerne.'

I et brev til Nelly Sachs sent i livet, skrev han om den antik han så ofte havde kredset om. Dens eftertragtede ro og harmoni så han på sin egen måde:

'Det vi kalder for 'antikken' var en parentes mellem Balkankrige. Men jeg tror at det netop var disse omgivelser der var forudsætningen for de humane og demokratiske ideers fødsel. De fødtes ikke af lykkelige omstændigheder, men af kaos, krig, vold og umådehold, som en antitese og protest, af det Balkan som antikken var — ligesom nu af det Balkan som Europa er.'

Det kunne være en indskrift over Ekelöfs eget værk: en mægtig orden, tankens og poesens skønhed, opført som antitese til et liv der blev til på sandgrund og var udsat for kulde og kaos.